



Din digitala säkerhet

Ett material om cybersäkerhet, källkritik och bedrägerier



Hej!

Det här materialet handlar om digital säkerhet, källkritik och hur du kan skydda dig mot bedrägerier. Bedrägeri är ett brott som innebär att någon försöker lura dig på pengar.

Den här sortens brott ökar och alla kan bli lurade. Men det finns flera saker du kan göra för att skydda dig, dina digitala konton och dina pengar. Att lära dig mer genom det här materialet är en bra start. Lycka till!

Ordlista

Viktiga ord i materialet

AI – artificiell intelligens

Bedragare – person som försöker lura andra på pengar

Bedrägeri – när någon lurar dig på pengar

Begagnad – saker som inte är nya, som någon ägt tidigare.

Cookies – filer som sparas på din dator eller telefon när du besöker platser på nätet.

Digital säkerhet – att vara säker på nätet

Falsk/Fejk – inte äkta, inte sant

Granska – undersöka noga

Källa – den person eller organisation som har sagt eller skrivit något

Källkritik – att granska information och inte tro på allt du ser eller läser

Skydda – att försvara och bevara något, se till att saker inte skadas

Splittra – ta isär något, ta sönder något

Sponsrad annons – när någon har betalat pengar för att annonsen ska synas

Spår – ett avtryck som vi lämnar efter oss, som ett fotavtryck.

Säkerhetsuppdatering – uppdatering på telefonen som ökar säkerheten

Värderingar – åsikter som är viktiga för dig och som styr hur du lever ditt liv

Varför är det viktigt med digital säkerhet?

Vi lämnar spår efter oss när vi gör saker på nätet. Du kan till exempel lämna spår genom saker du googlar på och genom att du godkänner cookies. Företag och organisationer kan använda informationen för att påverka dig på olika sätt. Till exempel genom att rikta annonser till dig som passar dina intressen och din livsstil. Det är viktigt att tänka på vilken information du vill dela, och att skydda information som du inte vill dela.

Exempel på information om dig som kan sparas på nätet:

- din adress
- ditt telefonnummer
- foton av dig och din familj
- platser du är på
- dina lösenord
- dina åsikter och värderingar

Faktacheck

1. Vad handlade texten om?

2. Varför är det viktigt med digital säkerhet?

3. Hur kan företag använda information om dig?

Diskutera

- Vilken information om dig tycker du är okej att den finns på nätet?
- Vilken information om dig vill du inte ska finnas på nätet? Varför?
- Vad tycker du om att företag kan visa riktade annonser för dig?



Källkritik hjälper oss att förstå vad som är sant

Att vara källkritisk betyder att du granskar information och inte tror på allt du ser och läser. Det betyder också att du förstår att du kan lita på vissa källor mer än andra. Mycket som vi ser på sociala medier är fejk. Bedragare kan göra falska bilder och videor med AI. Personer och organisationer använder dessa bilder och videos för att splittra vårt samhälle. För att skydda oss måste vi vara källkritiska när vi ser saker i sociala medier.

Tre frågor som du kan ställa när du ska granska en nyhet:

- Var kommer nyheten ifrån och vem delar nyheten?
- Varför sprids nyheten?
- Har även de stora medierna berättat om nyheten?

Sprid aldrig nyheter som du inte har granskat innan!

Faktacheck

Kan du avgöra vilka bilder som är äkta?



Scanna QR-koden och kolla om du kan se vilka bilder som är skapade med AI.

Diskutera

- Hur gör du för att avgöra vad som är sant på sociala medier?
- Varför finns fejkade nyheter?
- Hur tror du att fejkade nyheter påverkar vårt samhälle?



Lär dig att känna igen bedragaren

I den här delen får du lära dig mer om bedrägerier och vad du kan göra för att skydda dig. Bedragare är duktiga på att ljuga och manipulera och de använder flera sätt för att få dig att lämna ut bank-id eller lösenord. Fyra vanliga saker som bedragare gör är att de:

- stressar dig och låtsas att det är bråttom så du inte hinner tänka klart.
- försöker få dig att känna starka känslor som kärlek, rädsla och panik.
- låtsas vara någon som du litar på, till exempel din bank eller någon du känner.
- låtsas att de vill skydda dig från ett bedrägeri.

Lär dig de tre L:en

Genom att följa tre råd kan du skydda dig mot flera bedrägerier.

Tre L:en

- Lägg på telefonen om någon ringer oväntat och verkar oseriös.
- Lämna aldrig ut lösenord eller koder till någon.
- Logga aldrig in på bank-ID om någon okänd ber dig göra det.

Faktacheck

Ringa in rätt svar

Det ringer ett okänt nummer till dig. Du svarar och personen säger att hen ringer från din bank och att de har upptäckt att någon försöker ta pengar från ditt konto. Personen säger att hen ska hjälpa till att stoppa bedragaren men att det är bråttom, och ber dig att logga in med ditt bank-id.

- A. Jag loggar snabbt in med bank-id
- B. Jag ställer frågor för att ta reda på mer om situationen
- C. Jag lägger på telefonen

Diskutera

- Vad säger texten om hur du kan känna igen en bedragare?
- Har du någon gång blivit lurad? Hur kändes det?
- Kommer du ihåg vilka de tre L:en är?

"Kan du logga in..."



Det finns många olika sorters bedrägerier

Bedragare använder olika sätt för att luras. De kan bland annat luras genom att ringa eller skicka sms och låtsas vara någon annan, till exempel din bank eller någon du känner. De kan också lura dig att klicka på falska länkar i mejl. Ett vanligt bedrägeri är falska annonser på Google och Facebook. Bedragare lägger upp annonser med länkar som leder till falska hemsidor. Många sponsrade annonser är falska annonser. Klicka därför aldrig på sponsrade annonser!



Diskutera

- Varför tror du att Angela skickade pengarna?
- Vad hade Angela kunnat göra för att skydda sig mot bedragaren?
- Vad tycker du att Angela ska göra när hon har blivit lurad?



Faktacheck

1. Vad handlade texten om?
2. Vilka olika sorters bedrägerier nämner texten?
3. Vad säger texten om sponsrade annonser?

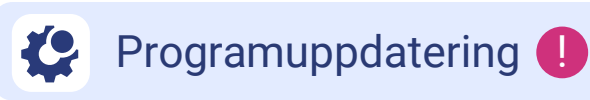
Angela blir lurad genom sms

En dag får Angela ett sms från ett nummer som hon inte känner igen. I sms:et står det "Hej mamma, det här är mitt nya nummer". Efter en stund får Angela ett till sms där det står "Kan du snälla låna mig pengar till hyran? Jag har inte fått min lön än och jag måste betala idag". Angela swishar 8000 kronor till dotterns nya nummer. När Angela sedan får frågan om hon kan skicka mer pengar förstår hon att det inte är hennes dotter utan en bedragare. Hon försöker ringa numret men ingen svarar. Pengarna är borta.

Öka din digitala säkerhet

Bedragare är bra på att utnyttja människors känslor. Bedragare är också bra på att utnyttja svaga lösenord och nätverk. Om du inte skyddar dig kan bedragare ta sig in i din dator eller telefon och stjäla privata uppgifter. I den här delen får du lära dig mer om hur du skyddar alla dina digitala och sociala konton.

Uppdatera alltid dina appar och din telefon med de senaste säkerhetsuppdateringarna!



Tvåstegsverifiering är det bästa sättet att skydda dina digitala konton

Det betyder att du loggar in både med ett lösenord och med en kod som du får skickad till din telefon. Det gör det mycket svårare för bedragare att komma åt ditt konto, även om de har ditt lösenord. Det är som att ha två starka lås på din dörr.

Kom igång

Kom i gång med tvåstegsverifiering!



Scanna QR-koden och följ instruktionen för att skaffa tvåstegsverifiering.

Skapa starka lösenord

Lösenordet ska vara en hel mening som är lätt för dig att komma ihåg. Använd aldrig samma lösenord för flera konton.

Faktacheck

Hur starka lösenord kan du hitta på?



Scanna QR-koden och testa hur säkra olika lösenord är. Testa inte dina egna lösenord utan hitta på nya!

Gör fler tester och öka din digitala kunskap



Scanna QR-koden för att komma till alla tester på nätklok!



Vad ska du göra om du blivit utsatt för ett bedrägeri?

Om du har blivit utsatt för ett bedrägeri ska du anmäla det till polisen genom att ringa 114 14. Många som har blivit utsatta för den här sortens brott skäms och känner sig dumma som har blivit lurade. Men det är aldrig den som har blivit utsatt som ska skämmas! Om du har blivit utsatt för ett brott och behöver någon att prata med kan du kontakta Brottsofferjouren.



Det här materialet är gjort av svenska stölskyddsföreningen och MSB.